

УДК 159.9

В. В. Вишньовський, к.психол.н.; Л. В. Омельчук

(Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна)

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОСВІДОМОСТІ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

V. V. Vyshnovskyi Ph.D, L. V. Omelchuk

FORMATION OF PROFESSIONAL SELF-AWARENESS PERSONALITY OF PSYCHOLOGY STUDENTS

У контексті розвитку сучасної освітньої системи в Україні, зростають вимоги до творчого потенціалу особистості, розробки та застосування нових інформаційних і психолого-педагогічних технологій навчання, включаючи підготовку професійних психологів. Наукове обґрунтування проблеми професійної самосвідомості стає надзвичайно актуальним завданням. Володіння майбутніми психологами своєю професійною діяльністю до рівня високої компетентності є вирішальним.

Професійна самосвідомість є однією з основних умов успішної професійної діяльності і включає свідомий вибір професії відповідно до тих наявних здібностей і можливостей; також усвідомлення власних потреб, суспільства, колективу і намічених цілей; передбачення прояву інтелектуальних, емоційних і вольових процесів; розуміння співвідношення власних можливостей, рівня своїх прагнень, а також необхідності досягнення певних результатів, професійного саморозвитку і самовиховання. Тому в освітній сфері вищих навчальних закладів дослідження психологічних особливостей, внутрішніх механізмів професійного самовизначення, формування професійної самосвідомості, використання позитивних форм підтримки та супроводу цього процесу є актуальним і перспективним теоретичним і практичним завданням. Зрештою, ступінь розвитку професійної самосвідомості визначає конкурентоспроможність фахівців та їхні шанси на успіх [2].

У широкому розумінні, професійна самосвідомість є усвідомленням особою себе як суб'єкта майбутньої самостійної професійної діяльності. Цей процес включає в себе пізнання себе, формування уявлень про себе, вироблення ставлення до себе, саморегуляцію в системі професійної діяльності, спілкуванні і в системі власної особистості. Розвиток професійної самосвідомості був об'єктом досліджень таких вчених, як С. Васьківська, В. Зайчук, Е. Зеєр, Є. Клімов, О. Лозова, А. Маркова, Л. Мітіна, Г. Радчук, Л. Римар, Л. Терлецька, Т. Титаренко, О. Туриніна, Л. Туріщева та інші.

Професійну самосвідомість можна розглядати з різноманітних точок зору – як процес, що змінюється з часом, і як результат цього процесу. Вона охоплює усвідомлення і оцінку свого Я в контексті професійної діяльності, спілкування та особистості загалом. Наша мета - створити умови для розвитку професійної самосвідомості студентів-психологів у вищому навчальному закладі. Ми розуміємо це поняття так, як описує його вітчизняний психолог О. Туриніна – як поєднання знань про свої особливості, професійні здібності та інтереси. При цьому, успіхи і невдачі в професійній та навчальній діяльності впливають на наше уявлення про себе, самооцінку, рівень очікувань і, в кінцевому рахунку, на загальну професійну самосвідомість [2].

Професійна самосвідомість вперше проявляється у юнацькому віці, коли виникає потреба в професійному самовизначенні, і молода людина починає розуміти себе як суб'єкта своєї майбутньої самостійної професійної діяльності. Навчання у вищому навчальному закладі є однією з перших, але дуже важливих ступенів професійної самореалізації, яка розглядається як цілеспрямоване усвідомлення професійної діяльності. Це проявляється у формуванні і коригуванні "Я-концепції": "Я-

ідеального", світогляду, життєвих планів, смислів і цілей діяльності. Виконавчими механізмами є рефлексія, постановка цілей та формування смислів.

Динаміка професійної самосвідомості студентів-психологів є складним і багатограним процесом, який може бути вплинутий різними чинниками. Професійна самосвідомість означає усвідомлення особистістю своїх професійних здібностей, знань, навичок, сильних і слабких сторін у контексті обраної професії.

Ось деякі ключові аспекти, що можуть вплинути на динаміку професійної самосвідомості студентів-психологів:

Навчання та освіта: Програми навчання, які вони проходять, якість навчання, методи навчання, наявність практичних занять та можливості для розвитку практичних навичок - це важливі чинники формування професійної самосвідомості.

Практичний досвід: Можливість отримати практичний досвід у сфері психології через стажування, практикуми, волонтерство тощо може суттєво вплинути на розвиток професійної самосвідомості.

Самопізнання: Вміння особистості самостійно вивчати свої можливості, слабкі та сильні сторони, рефлексія над власними діями і вчинками у процесі навчання та практики.

Супровід та підтримка: Підтримка від викладачів, менторів, колег, можливість обговорення своїх успіхів і труднощів може сприяти збагаченню та зміцненню самосвідомості студентів-психологів.

Розвиток професійної ідентичності: Освіта у психології також включає розвиток професійної ідентичності - встановлення себе як психолога, усвідомлення власних цінностей, переконань, етичних принципів та впровадження їх у практику.

Зміна уявлень та досвіду: Професійна самосвідомість може змінюватися в залежності від зміни уявлень про психологію, нових наукових відкриттів, альтернативних підходів тощо.

Такий процес є індивідуальним і може бути різним для кожної особистості. Він може еволюціонувати з часом, враховуючи накопичений досвід та вплив зовнішніх чинників на індивіда.

Ми вважаємо, що інноваційні форми професійного розвитку, зокрема використання спеціальних курсів та завдань, спрямованих на використання та тренування механізмів рефлексії, цілепокладання (мотивація через цілепокладання) та смислоутворення, можуть допомогти мобілізувати професійну самосвідомість студентів.

Література

1. Білан Т. Світоглядні аспекти формування професійної самосвідомості майбутнього педагога. Актуальні питання гуманітарних наук. 2020. Вип. 28. Т. 1. С. 152.
2. Видолоб Н.О. Професійна самосвідомість майбутніх психологів: аналітичний огляд проблеми. URL: https://revolution.allbest.ru/psychology/00829589_0.html (дата звернення: 10.11.2023).
3. Галузьяк В.М., Добровольська К.В. Розвиток професійної самосвідомості студентів вищих навчальних закладів. Вінниця: Нілан, 2015. 256 с.
4. Пророк Н.В. Психологічні особливості особистісно-професійного саморозвитку практичного психолога. Проблеми сучасної психології : Збірник наукових праць К-ПНУ ім. Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПНУ. 2019. №14. С. 655-665.
5. Самолова А.Г. Особливості формування професійної свідомості майбутніх психологів. Автореф. дис. ... канд. психол. наук, Запоріжжя, 2019. 19 с.
6. Циба Н.В. Професійне самовизначення та феномен професійної деформації психологів. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету "Україна". 2019. №2. С. 145-149.